

Підгурська В. Ю., В. В. Свобода// Пріоритети розвитку початкової освіти в контексті становлення Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 березня 2021 року) / за заг. ред. Т.І. Шанскова – Житомир: ФО-П «Н.М.Левковець», 2021. – С. 19 – 23.

В. В. Свобода,
студентка ННІ педагогіки;
науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри початкової освіти
та культури фахової мови **Підгурська В. Ю.**
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

Розвиток емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти на уроках позакласного читання

Початок навчання в школі є одним із найскладніших і найвідповідальніших періодів у житті дитини. Початкова ланка не лише закладає фундамент освітньої підготовки учнів, а й значно впливає на формування емоційної сфери здобувачів освіти. Навчання стає провідним видом діяльності. Окрім засвоєння спеціальних розумових дій, дитина під керівництвом учителя оволодіває змістом основних форм людської свідомості та вчиться діяти відповідно до суспільних норм та соціальних очікувань людей.

Аналіз чинного Державного стандарту початкової освіти свідчить, що емоційному інтелекту приділена належна увага. Зокрема, окреслено вміння, які є результатом розвитку емоційного інтелекту та знаходять відображення у ключових компетентностях здобувачів освіти. Як зазначено в Державному стандарті початкової освіти, "спільними для всіх ключових компетентностей є такі вміння, як читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку

усно і письмово, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами"[1].

Термін "емоційний інтелект" у своєму сучасному значенні було сформовано 1990 року американськими психологами П. Саловеєм та Дж. Майєром. Вони визначили емоційний інтелект як форму соціального інтелекту, яка включає здатність відслідковувати, розпізнавати й використовувати власні емоції, а також емоцій інших людей [5].

Емоційний інтелект утворюють чотири основні компоненти: *самосвідомість* (можливість розуміти власні емоції); *самоконтроль* (здатність керувати власними емоціями); *соціальне розуміння* (ставлення до емоцій інших людей з емпатією); *управління взаємовідносинами* (можливість добре справлятися з емоціями інших людей). Пітер Саловей та Джон Майєр стверджують, що емоційний інтелект відрізняється від інших інтелектуальних здібностей тим, що не є вродженою, а набутою здібністю. Більшість основних емоцій є вродженими, проте навчання відіграє головну роль у їх вдосконаленні.

Як свідчать аналіз наукової літератури та спостереження за поведінкою учнів, емоційність – характерна риса молодших школярів. Вплив на учня через емоційну сферу найбільше відповідає природі дитячого організму. Як зазначав В. Сухомлинський, "думка учня початкових класів невід'ємна від почуттів і переживань"[2]. Учні молодшого шкільного віку простіше запам'ятовують емоційно забарвлену інформацію.

Метасучасного літературного читання – навчити учнів самостійно оцінювати твори, вибирати із запропонованого списку літератури дійсно високохудожні твори. Літературна освіта не обмежується тільки читанням, оскільки передбачає активну роботу на основі прочитаного: осмислення, інтерпретацію, висловлювання власних оцінок, аналіз на рівні сюжету, героя, автора тощо. У Концепції літературної освіти зазначено, що читання в системі початкового навчання, спрямоване на розвиток емоційної сфери кожного

учня, дає змогу пізнати навколишній світ через світ художньої книжки, формує людяне ставлення до дійсності та виховує, стає першоосновою для розвитку естетичного почуття молодших школярів [3].

У сучасному світі, який все більше фокусується на логіці, читання художніх творів – це дієвий спосіб для дітей стимулювати свою уяву й одночасно вдосконалювати їх здатність спілкуватися з однолітками, дорослими та суспільством. Читання дозволяє учням "пожити" життям героїв, дає можливість дослідити нові ситуації, побачити світ очима іншої людини, пережити сильні емоції та навіть протистояти своїм страхам. У процесі читання дитина формує уявлення про навколишній світ, засвоює правила й етичні норми поведінки та через власне ставлення до героїв твору вчиться розпізнавати емоції. Якщо герой твору мав на дитину позитивний вплив, то дитина намагатиметься наслідувати його у власних вчинках та стосунках із людьми. Усвідомлення змісту художніх творів, у яких акцентується увага на почуттях та емоціях героїв, викликає в учнів співпереживання, дає можливість пізнати внутрішній світ героїв твору.

Читання є показником розвитку пізнавальних та естетичних потреб учнів. Інтерес дітей до різних жанрів художньої літератури змінюється з віком. Саме тому для активізації читацького досвіду, спрямування читацьких інтересів та розвитку інтересу до самостійного спілкування з книжкою в кожному класі програмою передбачено уроки позакласного читання. За змістом та формами роботи ці уроки часто схожі на уроки літературного читання. Учні знайомляться з життям та творчістю видатних письменників, учаться аналізувати та оцінювати різноманітні художні твори. Зважаючи на специфіку уроків позакласного читання, виокремлюють інтерактивні форми організації навчання, такі, як: урок-вікторина, урок-подорож, урок-конкурс, КВК та інші. Для успішної реалізації розвитку емоційного інтелекту варто створювати на уроках позакласного читання сприятливий емоційний мікроклімат, добирати художні твори та завдання відповідно до інтересів та потреб дітей. Основним навчальним матеріалом на заняттях із позакласного

читання є дитяча книжка, дитяча періодика (журнали, газети), довідкова література (словники, енциклопедії для дітей). Вибір змісту літературних творів здійснюється за критеріями їх художньо-естетичної цінності, доступності для освоєння учнями певної вікової групи, насиченості пізнавальним змістом, емоційного забарвлення з урахуванням читацьких інтересів школярів. Уміла організація та керівництво позакласним читанням стимулює самостійне читання учнів, сприяє освітньому, культурному та творчому розвитку дітей та слугує підґрунтям для ефективного розвитку емоційного інтелекту.

Пропонуємо вправи та завдання для розвитку емоційного інтелекту на уроках позакласного читання.

Вправа "Комплекс емоцій". Учитель пропонує учням працювати в групах. Кожна група отримує картку, на якій написана або намальована певна емоція. Діти мають відшукати в опрацьованому тексті відповідний уривок, який має емоційне навантаження, та зачитати його.

Вправа "Актори". Після опрацювання твору учні обирають героїв, які справили на них найбільше враження; не називаючи імен героїв, відтворюють їх емоції за допомогою міміки та жестів, решта дітей вгадують героя та відтворену емоцію.

Вправа "Три чому". На основі прочитаного художнього твору учням пропонується проаналізувати почуття та емоції героїв, тричі відповідаючи на запитання "Чому?".

Вправа "Намалюй емоцію". Учитель пропонує учням намалювати емоції та почуття героїв певним кольором, аргументувати та обговорити вибір кольору.

Вправа "Судді й адвокати". Учням пропонується поділитися на дві групи – група "Суддів" та група "Адвокатів". На основі прочитаного твору "Судді", які повинні звинуватити героя твору, знаходять його негативні риси, "Адвокати" мають урівноважити негативні якості героя та віднайти позитивне в його вчинках.

Вправа "Відгадай, з якої казки герой". Під час опрацювання теми "Казки народів світу" дітям слід визначити, якому персонажу і з якої казки належать слова, які вчитель зачитує з відповідною інтонацією. Учні пропонуються описати, які емоції та почуття в них викликає та чи інша фраза.

Орієнтуючись на загальну підготовку класу, цю вправу можна ускладнювати, а саме:

1. Запропонувати учням пізнати за відтвореними емоціями героя казки.
2. Попросити дітей самостійно відтворити емоції героя твору, який їм сподобався чи не сподобався.
3. Запропонувати учням скласти та розіграти діалог із героєм прочитаного твору (персонажем виступає один з учнів).

Отже, уроки позакласного читання в сучасній початковій школі є важливим засобом розвитку емоційного інтелекту учнів. Підвищенню його рівня значною мірою сприятиме сучасне методичне забезпечення навчального процесу, міжособистісна взаємодія його учасників та психологічний мікроклімат у дитячому колективі.

Список використаної літератури

1. Державний стандарт початкової освіти (МОН України).
URL:<https://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/>
2. Сухомлинський В. Вибрані твори : у 5 т. Київ : Рад.шк., 1976. Т. 2. 654 с.
3. Концепція літературної освіти (МОН України).
URL:http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/13508/
4. Свобода В. В. Формування емоційного інтелекту здобувачів початкової освіти на уроках літературного читання. *Особистісне зростання : теорія і практика* : збірник наукових праць / ред. колегія : Л. П. Журавльова,

Г. В. Пирог, Т. М. Шапран. Житомир : Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2020.
С. 237–240.

5. Salovey P., & Mayer J. D. Emotional intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*. 1989. 9(3), 185–211.